

TÜRKİYE'DE OTOMOTİV SEKTÖRÜNÜN DIŞ TİCARET GELİŞİMİ

Yrd. Doç. Dr. Okyay UÇAN

Prof. Dr. Erdinç TUTAR

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

AKADEMİSYEN
KITABEVİ

© Copyright 2013

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-464-926-6

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Kitap Adı

Türkiye’de Otomotiv
Sektörünün Dış
Ticaret Gelişimi

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Kerem ACAR

Yayıncı Sertifika No: 25465

Editörler

Yrd. Doç. Dr. Okyay UÇAN
Prof. Dr. Erdinç TUTAR

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık
ANKARA/2013

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

GİRİŞ

Son yıllarda ekonomik literatüre giren “Yeni Dünya Düzeni” veya “Küreselleşme” olgusu; mal, hizmet ve sermaye alanındaki bütünleşme ve uluslararası düzenlemeler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme süreci içinde büyük bir öneme sahip olan sektörlerden biri de otomotiv sektörüdür. Artan dünya nüfusunun taşıma ihtiyacını karşılaması, tüketicilerin zevk ve tercihlerine hitap etmesi ve özellikle geriye bağlantı etkilerinin çok fazla olması, otomotiv sektörünün gelişmesine ve ülkelerin bu sektöre önem vermesine sebep olmuştur.

Uluslararası Sanayii Sınıflandırması (ISIC) kapsamında otomotiv sanayii; çekici, kamyon, kamyonet, karavan, midibüs, minibüs, otomobil, otobüs, treyler, iki ve üç tekerlekli araçlar ve yan sanayi ürünlerini içermekte olup, karayolu taşıtları imalat sanayii veya motorlu taşıtlar imalat sanayii olarak da adlandırılmaktadır.

Otomotiv sanayii, yarattığı katma değer, doğrudan ve dolaylı olarak istihdama katkısı ve teknolojik gelişmeye öncülük etmesi dolayısıyla ülkelerin kalkınmasında önemli bir rol oynamakta olup; demir ve çelik, lastik ve plastik, dokuma, cam, boya, elektrik ve elektronik gibi birçok sektörden girdi alması ve pazarlama, tamir, bakım ve yedek parça satışları, finansman ve sigortacılık hizmetlerinde yarattığı geniş iş hacmi nedeniyle de ekonomilerde sürükleyici bir özelliğe sahiptir. Bu gerçekten hareketle, Türkiye’deki otomotiv sanayiinin daha rekabetçi bir yapıya kavuşması ve Türkiye’nin kalkınmasında itici bir güç olabilmesi için avantaj ve dezavantajlarının analiziyle birlikte sorunlarının çözümü ve mevcut avantajların rekabetçi üstünlüğe dönüştürülmesi önem arz etmektedir.

1900’lü yılların başından günümüze kadar geçen süre içerisinde dünyada otomotiv sanayiinde iki önemli değişim yaşanmıştır. Yaşanan değişimler otomotiv sanayii ile birlikte diğer sanayilerde de önemli gelişmeler sağlamıştır. Bunlardan birincisi, siparişe dayalı, emek yoğun üretim yapısından seri üretime geçiştir. 1910’lu yıllarda ABD’de yaşanan bu gelişmeyle üretim maliyetinde sağlanan hızlı düşüş, talep artışına sebep olmuş ve otomotiv sanayiinde hızlı bir büyüme gerçekleştirilmiştir.

Günümüz otomotiv sanayiinde çok yoğun bir rekabet yaşanmaktadır. Bu rekabet, gelişmiş pazarlarda yüksek teknolojiye sahip yeni model geliştirme, gelişmekte olan pazarlarda ise alım gücüne uygun araç üretimini zorunlu kılmaktadır. Özellikle doymuş pazarlarda satışları müşteri eğilimleri belirlemekte ve daha sık aralıklarla ürün geliştirme başarımı önem kazanmaktadır. Ayrıca, otomotiv ürünlerinde uluslararası çevre normlarına uygunluk, güvenlik, hafiflik, yakıt tasarrufu ve kompozit malzeme kullanımı öne çıkmaktadır.

Otomotiv sanayiinde gözlenen diğer bir gelişme ise, yaşanan çetin rekabet sonucunda azalan kâr marjları, kapasite fazlalığı, artan araştırma geliştirme harcamaları ve yeni teknoloji kullanımına yönelik yüksek yatırım gerekliliği nedeniyle şirketler arasında birleşme yoluyla güç birlikteliklerinin artış göstermesidir.

Ülkemiz açısından doymamış bir pazara hitap eden otomotiv sektöründe, 1980'li yılların sonundan itibaren çeşitli etkenler(tüketici kredileri, otomobil kampanyaları vb.) nedeniyle bir talep patlamasından söz edilmektedir. Ancak potansiyel talebin efektif talebe dönüştürülmesi, çok boyutlu pazarlama faaliyetleri ile mümkün olabilmektedir. Bu faaliyetlerin içinde geleneksel pazarlama tekniklerinin yanında, satış sonrası hizmetler ön plana çıkmakta, fiyat ve kaliteyle birlikte rekabette belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda servis istasyonları, gezici servisler, yedek parça ve garanti hizmetleri, müşteri ilişkileri, satış sonrası hizmetlerin bütünü oluşturarak sürekli bir gelişim içinde bulunmaktadır.

Gümrük Birliği'nin tamamlanmasını takiben Türk otomotiv sektörü bazı yapısal değişikliklere uğramıştır. Uzun yıllar korumacı bir politika ile gelişmesi teşvik edilen Türk otomotiv sektörü, 1990'lı yıllarla birlikte daha rekabetçi bir ortamda gelişmesini sürdürmeye devam etmektedir.

Otomotiv sektörü son yıllarda giderek önem kazanmakta ve konuyla ilgili olarak uluslararası düzeyde de önemli çalışmalar yapılmaktadır.

ÖZET

Türk Otomotiv Sektörü'nün dış ticaret gelişimi üzerine son yıllarda yapılan bazı önemli çalışmalar olmakla birlikte, bu çalışmalar kapsam ve konu olarak sınırlı kalmaktadır. Bu sebeple, bu tezin amacı, Türkiye'deki otomotiv sektörünün dış ticaret gelişimini incelemek, değerlendirmek ve bu çerçevede ekonometrik analizler yapmaktır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türkiye'de dış ticaretin gelişimi ve bu süreçte otomotiv sektörünün durumu incelenmektedir. Bu kapsamda dış ticaretin tanımı ve türleri, Türkiye'de dış ticaretin gelişim süreci ve dış ticaretimizdeki ağırlıklı sektörlerden tekstil, gıda ve tarım sektörleri ile otomotiv sektöründen kısaca bahsedilmektedir.

İkinci bölümde, Türkiye'de otomotiv sektörünün genel durumu incelenmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'de otomotiv sektörünün tarihsel gelişimi, Türkiye'de otomotiv sektörünün ülke ekonomisindeki yeri ve önemi, Türk Otomotiv Sektörü'ndeki önemli firmalar ve Türkiye ile dünyada otomotiv sektöründe yaşanan gelişmelere yer verilmektedir.

Son bölümde ise, Türkiye'de otomotiv sektörünün dış ticaret gelişimi üzerine ekonometrik bir çalışmaya yer verilmektedir. Bu kapsamda, otomobil ithalat ve ihracat değişkenleri logaritmik ve doğrusal modeller kullanılarak incelenip, değerlendirilmektedir.

Rüzgar'a ...

TABLO VE ŞEKİLLER CETVELİ

Tablo 1.01: Türkiye'nin Dış Ticaret Hacmi, İhracatı, İthalatı ve

Dış Ticaret Dengesi (Bin ABD Doları)(1981-2003)

Tablo 2.01: Otomotiv Sektöründe Firmaların Sıralanması (2000) (Bin Adet)

Tablo 2.02: Otomotiv Sektöründe İthalat ve İhracat (Milyon Dolar)(1992-2003)

Şekil 2.01: Otomotiv Sektörünün Ekonomiye Katkısı.

Tablo 2.03: Sektörlerin Kıyaslanması (2003).

Grafik 2.01:Otomotiv Sektörü Dış Ticareti 1993-2003 (Milyon Dolar)

Grafik 2.02: AB + EFTA Ülkelerine Otomotiv İthalat Ve İhracatı
(Milyon Dolar) (1993-2003)

Tablo 2.04: Otomotiv Sektörü Ülke ve Ülke Gruplarında

Dış Ticaret Dengesi (2001-2003)

Tablo 2.05: AB+EFTA ile Otomotiv Dış Ticaret Oranları (1996-2003)

Grafik 2.03: AB ile Otomotiv Dış Ticareti (Milyon Dolar)(1993-2003)

Grafik 2.04: AB ile Motorlu Araçlar Ticareti (Milyon Dolar)(1992-2002)

Grafik 2.05: Türkiye'nin Otomobil İthalat ve İhracatı (Adet)(1993-2003)

Grafik 2.06: Otomotiv Dış Ticaretinde İhracatın Payı (%) (1993-2003)

Grafik 2.07: Otomobil ve Hafif Ticari Araçlar İhracat ve Üretimi(1993-2003)(adet)

Tablo 2.06: Taşıt Araçları, Aksam ve Parçaları İhracatı (ABD Doları)(1992-2003)

Tablo 2.07: Taşıt Araçları, Aksam ve Parçaları İthalatı (ABD Doları)(1992-2003)

Grafik 2.08:Otomotiv Sektörü İthalatı (Milyon Dolar)(1992-2003)

Tablo 2.08: Türk Otomotiv Sektöründe Hafif Ticari Araç İthalatı (1994-2003)

Tablo 2.09: Otomotiv Sektöründeki Firmaların 2003 Yılı Üretim Kapasiteleri

Tablo 2.10: Türk Otomotiv Sektöründe Ürün Kategorileri Bazında

Üretim (1963-2003)

Tablo 2.11: Türk Otomotiv Sektöründe Firma Bazında İstihdam Verileri(1997-2003)

Tablo 2.12: Türk Otomotiv Sektöründe İstihdamın İşgücüne Göre

Dağılımı (1997-2003)

Tablo 2.13:Türk Otomotiv Sektöründe Yıllar İtibariyle Kişi Başına Araç
Üretimi (1997-2003)

Tablo 2.14: Önemli Otomotiv Ana & Yan Sanayii Firmaları İhracat Oranları,
Satış Hasılatları Ve İstihdam Adetleri (2002)

Tablo 2.15: Küçük Arabalarda Magnezyum Döküm Parçalarının Kullanımıyla
Elde Edilen Ağırlıktaki Kazanç.

Tablo 3.01: Türkiye'nin Otomobil İhracatı ve Otomobil İthalatı (1980-2004)

Tablo 3.02:Türkiye'nin otomobil ithalatı ile ilgili veriler(1980-2004)

Tablo 3.03: Türkiye'nin otomobil ihracatı ile ilgili veriler(1980-2004)

KAYNAKLAR

AKSOY, Tamer

- 1990 Ortak Pazarda Muhtemel Bir Entegrasyon İşliğinde Türk Otomotiv Sanayii Yatırımları**, OSD Yayınları, İstanbul.

ALPAR, C. ve Ç. ARUOBA

- 1992 Türkiye Ekonomisi Sektörel Gelişmeler**, Türkiye Ekonomi Kurumu, Ankara.

ALTAY, Tülay

- 2003 Otomotiv Ana Sanayisi Sektörel Durum Değerlendirmesi**, TÜBİTAK – MAM Otomotiv Sanayii II. Çalıştayı, Gebze.

AMKTAR, Hüseyin

- 2003 Otomotiv Endüstrisinde Akıllı Kokpit Uygulamaları ve Geleceği**,
Proje Kodu:5021005, MAM, Gebze.

Ana Brittanica

- 1994 Hürriyet Gazetesi Yayınları**, Cilt 24, İstanbul.

BAŞOL, Koray

- 1992 Türkiye Ekonomisi**, Anadolu Matbaası, İzmir.
1995 Türkiye Ekonomisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

BEDESTENCİ, Ç.,GÖKSU, N., ve E. DARENDELİ

- 2002 Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamaları, Bilge Danışmanlık**, Kahramanmaraş.

BEDİR, Atilla

- 1999 Gelişmiş Otomotiv Sanayilerinde Ana-Yan Sanayii İlişkiler ve Türkiye’de Otomotiv Yan Sanayiinin Geleceği**, DPT Uzmanlık

Tezleri, Ankara.

- 2002 **Türkiye’de Otomotiv Sanayii Gelişme Perspektifi**, DPT Yayınları, Ankara.

BLOMMFIELD, Gerald

- 1978 **The World Automotive Industry**, David & Charles Inc., Vermont.

BOYACI, F., ÖZDEMİR, S., ÖRS, N., KALAFATOĞLU, E., BAHAR, T.

- 2001 **Hidrojen Yakıt Pilleri: Otomotiv Endüstrisindeki Uygulamalar ve Geleceği**, Marmara Araştırma Merkezi, TÜBİTAK, Rapor No: KM 367, Gebze.

CANSEVER, Mahir

- 2003 **Türkiye Dış Ticaretinin Gelişimi**, (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Niğde.

CENGİZ, Emrah

- 1999 **Uluslararası Pazarlarda Tutundurma ve Uluslararası Otomotiv Firmalarının Türkiye’deki Tutundurma Faaliyetlerine İlişkin Bir Uygulama**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

CEYHUN, E., ÖLÇEN N.

- 1972 **Türkiye Otomotiv Sanayii**, DPT Yayını, Ankara.

DEMİR, Nazmiye

- 2000 **Şekerleme ve Çukolata Sanayiinde Rekabet Gücü ve Pazarlama**, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, Ankara.

DEMİRCİ, Barbaros

- 1984 **Otomotiv ve Otomotiv Yan Sanayii Sektör Raporu**, Türkiye Sınai Bankası A.Ş. Kredi ve Yatırım Müdürlüğü, İstanbul.

DPT

2001 Karayolu Taşıtları İmalat Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

2002 DPT Özel İhtisas Komisyonu, Tarım Alet ve Makineleri Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu , DPT Yayınları , Ankara.

2003 Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu, Ankara.

DTM

1999 Küresel Pazarlama Kapsamında Dünya Otomotiv Sanayii,
DTM
Yayınları, Ankara.

DURA, C., ATİK, H.

2003 Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye, Ankara.

ERKENCİ, Reyhan

1998 Küreselleşme Sürecinde Otomotiv Sektörünün Durumu ve Otomotiv Sektöründe Satış Sonrası Hizmetlerle İlgili Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ERTÜRK, Emin

1996 Uluslararası İktisat, Motif Matbaası, İstanbul.

GUJARATI, N. Damodar

1995 Basic Econometrics, McGraw Hill, USA.

Hirano. K and Oikwa.H

1991 Science and Engineering of Light Metals, The Japan Institute of Light Metals, Tokyo.

Hürriyet Gazetesi

2003 “Otolar Magnezyum Diyetine Başladı” ,Hürriyet Gazetesi Oto Yaşam, 3 Aralık 2003.

İSO

- 2002 **Otomotiv Sanayii Sektörü: Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde İstanbul Sanayii Odası Meslek Komiteleri Sektör Stratejileri Geliştirilmesi Projesi**, İstanbul Sanayii Odası Yayınları, yayın no:2002/4, İstanbul.

Joseph G.Nellis, David Parker

- 2003 **The Essence of Business Economics**, (New York:Prentice Hall International UK. Ltd.(Adrian Buckley).

KARA, Gültekin

- 2003 "Ticaride Hedef Büyüdü", **Akşam Gazetesi**, 24 Kasım 2003.

KARLUK , S. Rıdvan

- 1999 **Türkiye Ekonomisi** , Beta Yayınları ,İstanbul.

KAZGAN , Gülten

- 2002 **Küreselleşme ve Ulus – Devlet** , İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

KEEGAN, Warren J.

- 1989 **Global Marketing Management**, Englewood Cliffs.

LIPSEY,Richard, P, COURANT and C.RAGAN

- 1998 **Economics**, TSM/McCoy, United States.

MEYDAN LAROUSSE

- 1993 Sabah Gazetesi Yayınları, Cilt 15, İstanbul.

OKTAY, Nüvit

- 2000 **İktisat Teorisi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

OKUR, Serdar A.

- 1994 **Role of the Small Scale Suppliers within the Dynamics of the Turkish Automotive Industry / A Historical Perspective**, Massachussets Institute of Technology, Unpublished Doctoral Thesis, Massachussets.

OSD

- 1993 **Türkiye için Otomobil Sanayisinin Önemi**, Rapor 1993/1, Ankara.
- 1994 **Türkiye’de Otomotiv Sanayiinde Gümrük Birliğinin Gerçekleştirilmesi**, OSD Yayını, İstanbul.
- 1995 **Dünyada Otomotiv Sektörü**, OSD Yayınları, İstanbul.
- 1998 **1997 Sonu İtibariyle Türk Otomotiv Sanayii’nin Genel Durumu**,

OSD Yayınları, İstanbul.

- 2000 **OSD Haber Bülteni**, Aralık 2000, İstanbul.
- 2002 **Dünya Otomotiv Sanayiine Bir Bakış Türkiye Pazarında Otomotiv İthalatının Değerlendirilmesi**, OSD Yayınları, İstanbul.
- 2003 **Türkiye’nin 500 Büyük Sanayii Kuruluşu İçinde Otomotiv Sanayii**, OSD Yayınları, Rapor 2003 – 8, Ankara.
- 2003 **OSD Haber Bülteni**, Ağustos Eylül 2003, İstanbul.
- 2003 **OSD Türk Otomotiv Sanayii Genel ve İstatistik Bilgiler Bülteni**
- 2003 **Otomotiv Sanayii**, OSD Yayınları, İstanbul.
- 2004 **OSD Haber Bülteni**, Ocak 2004, İstanbul.
- 2004 **Türkiye’nin 500 Büyük Sanayii Kuruluşu İçinde Otomotiv Sanayii**, OSD Yayınları, İstanbul.

ÖZERTEM, Arzu

- 1998 **Gümrük Birliği ve Otomotiv Sektörü**, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

PEKİN, Tefik

- 2000 **Makro Ekonomi**, Bigehan Matbaası, İzmir.

POLAT, Çetin

- 2002 **Ölçek Ekonomileri: Küreselleşme ve Küresel Rekabet Gücü Olguları ile Etkileşimi(Türkiye Otomobil Sektörü’nde Ölçek Ekonomilerinin Analizi)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

RAMANATHAN, Ramu

- 1995 **Introductory Econometrics with Applications**, The Dryden Press, USA.

SEYİDOĞLU, Halil

- 1994 **Uluslararası İktisat, Teori, Politika ve Uygulama**, Turan Kitabevi Yayınları, Ankara.

SINGER, M.

- 1977 **The Economic Advance of Turkey 1938-1960**, Turkish Economic Society Press, Ankara.

SÖNMEZ, Ayper

- 2002 **Automotive and Autoparts Industries in Turkey**, IGEME.

ŞAHİN, Hüseyin

- 2000 **Türkiye Ekonomisi**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
2002 **Türkiye Ekonomisi**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.

TANYILMAZ, K. ve A. ERTEN

- 2001 **Dünya’da ve Türkiye’de Otomotiv Sektörü**, Birleşik Metal – İş Yayınları, İstanbul.

TARI, Recep

- 2002 **Ekonometri**, Alfa Kitabevi Yayınları, İstanbul.

TCMB

- 2003 **Aylık Ekonomik Gelişmeler Bülteni**, Araştırma Genel Müdürlüğü, Ankara.

Temel Britannica

- 1992 **Hürriyet Gazetesi Yayınları**, Cilt 12, İstanbul.

TEZER, Ercan

- 1995 **Gümrük Birliği ve Otomotiv Sanayii**, Esbank, Yayın No:6, Ankara.

- 2003 **Otomotiv Sanayiinde Dış Ticaretin Değerlendirilmesi**, OSD Yayınları, İstanbul.

TÖRE, Nahit

- 1992 **Türkiye Ekonomisi Sektörel Gelişmeler**, Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları, Ankara.

TUNCAY, Asuman

- 2001 **Otomotiv Sektörü ve Türkiye’de Otomobil Üreten Üç Firmanın Finansal Analizi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

TÜRKKAN, Erdal

- 1992 **Türkiye Ekonomisi**, Özyurt Matbaacılık, Ankara.

ULUDAĞ, İ. ve E.ARIŞAH

- 2003 **Türkiye Ekonomisi**, DER Yayınları, İstanbul.

ULUSOY, Murat

- 2000 **Türk Otomotiv Sektörünün Yapısı ve İhracatı Geliştirme Stratejileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ÜNSAL, Necla

- 1989 **Otomotiv Sanayiinde Kapasite Kullanımı ve Verimlilik**, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, Ankara.

Vecciharelli. M.A

- 2003 **Sand Cast Magnesium Prototypes for Automotive Die Casters**, SAE Tecnical Report Papier Series, 920072.

YELDAN, Erinç

- 2003 **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

YELTİN, Leyla

- 1999 **Gümrük Birliği Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Türkiye’de Otomotiv Sektörü**, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul.

ZEYTİN, Havva

1999 Magnezyum Alaşımları: **Otomotiv Endüstrisinde Uygulaması ve Geleceği**, Marmara Araştırma Merkezi, Gebze.

ZEYTİN, H. ve TEYMUR, B. ve ARISOY, O.

2000 **Alüminyum Alaşımları Otomotiv Endüstrisindeki Uygulamalar ve Geleceği**, Marmara Araştırma Merkezi, TÜBİTAK, Proje No: 50H5602, Gebze.